

В края на 1874 год. И началото на 1875 год. Сред революционната емиграция във Влашко все по голямо влияние придобивал Хр. Ботев. Роден е на 6 януари 1848 год. В Калофер в семейството на известния възрожденски учител Ботьо Петков и Иванка Дрянкова. Учил първоначално в родният си град а след това продължава образованието си в Русия. С помощта на Влиятелното Българско настоятелство в Одеса той постъпил като стипендиант във Втора Одеска гимназия. През 1865 год. , той е отстранен от гимназията. През лятото на 1866 год. Ботев посетил град Комрат, Бесарабия и със съдействието на попечителя на българските колонии Иван С. Иванов получил назначение като учител в с. Задунаевка, но още през февруари 1867 год. Бил принуден да се завърне в Калофер за да замести болният си баща в местното класно училище.

През септември 1876 год. Хр. Ботев напуска Калофер с намерението да продължи образованието си в Русия, но след като пристигнал решил да се установи в Букурещ.

По – късно заминал за Браила, където започнал работа в печатницата на Димитър Паничков. През август 1868 год. Се върнал в Букурещ и се записал в Медицинското училище, но много скоро се разочаровал и го напуснал. В края на ноември 1868 год. Се запознал с В. Левски, с когото живял известно време в една изоставена мелница край румънската столица.

След няколко много тежки месеци на недоимак през 1869 год. Ботев станал учител в Александрия, а по късно и в Измайл. Същевременно активно сътрудничил на вестник Тъпан .

През юли 1871 год. Ботев започнал да издава своя първи самостоятелен вестник Дума на българските емигранти. Помага на Л. Каравелов в подготовката на вестник Свобода и вестник Независимост. Издава и три броя от своя сатиричен вестник Будилник.

След смъртта на В. Левски, Хр. Ботев се изявил като най-активния последовател на неговите идеи.

Името на великият ни поет и революционер е свързано преди всичко със саможертвата на неговата чета, с трагичната им гибел.

Говорейки и пишейки за тези безсмъртни хора, останали незабравими в сърцата ни чрез техните родственици, близки последователи не можем да не споменем макар и накратко за най-мощното и обширно въстание в българската история – Априлското.

В хода на дискусиите повечето гюргевски дейци били убедени, че през пролетта на 1876 год. Трябва да се организира ново въстание.

Гюргевският комитет разделил страната на революционни окръзи.

Първи - Търновски

Втори - Сливенски

Трети - Врачански

Четвърти – Пловдивски

На 14-ти април в местността Оборище, близо до Панагюрище, се провело и общо събрание на всички комитети в 4-ти революционен окръг. Събранието уточнило плана за бъдещите въстанически действия и утвърдило 1-ви май като начало на въстанието. Поради непредвидени обстоятелства въстанието избухва още на 20-ти април 1876 год. Враца научава за избухналото въстание едва на 24 ти април. В крайна сметка революционните дейци решават да изчакат пристигането на Ботевата чета, която да спомогне за избухването на въстанието в 3-ти революционен окръг – Врачански.

В началото на април 1876 год. под ръководството на Хр. Ботев, Н. Обретенов и Г. Апостолов започнало сформиранието на голяма чета, която трябвало да се прехвърли в България веднага след обявяването на въстанието.

Първоначално организаторите смятали, че ръководители на четата трябва да са П. Хитов и Ф. Тотю, но те сметнали, че при създамата се сложна международна обстановка ще трябва да изчакат с изпращането на четата в България. За воевода на четата бил избран Хр. Ботев.

Към средата на май подготовката на четата приключила. Като отчели развитието на въстанието в страната Хр. Ботев и неговите помощници, решили да насочат четата към Враца, тъй като силите на местната комитетска организация били запазени, и съществували възможности за вдигането на въстание.

На 16-ти май, Хр. Ботев и част от четниците се качват от Гюргево на австрийския пътнически кораб "Радецки" - извършващ редовен рейс по река Дунав (за повече информация виж Кораб "Радецки"). От Зимнич, Турну Мъгуреле, Корабия и Бекет. Към тях се присъединили и останалите доброволци, които били предварително разпределени в групи, за да не привличат вниманието на румънските власти.

На 17-ти (29-ти по нов стил) май "Радецки" бил завладян, след което екипажът бил принуден да спре парахода на българския бряг до село Козлодуй.

На парахода Радецки в 1-ва класа Хр. Ботев пише своето безсмъртно писмо, останало и до ден днешен в нашите сърца, адресирано до жена му Венета и невръстните му деца. Дъщеря му Иванка е едва на 40 дни.

Воеводата отправя написано от него писмо на френски до капитана на парахода – Дагоберт Енглендер, в което поставя своите искания и изрича прословутата фраза – "Тук се слуша мойта воля..."

Капитан Д. Енглендер пристава при село Козлодуй пожелавайки успех на българските четници в тяхната безстрашна мисия.

За няколко дни, сражавайки се с турските потери, четата достига врачанския балкан, но не получили подкрепа от местните комитетски дейци, които по същото време трябвало да вдигнат бунта във Враца.

Ботевата чета била принудена сама да води тежки боеве срещу многократно превъзхождащият я противник. На 20-ти май, когато поредното сражение затихвало, Хр. Ботев паднал убит. Неочакваната гибел на воеводата предизвикала смут сред въстаниците. Изтощени, гладни и обезсърчени те се разпръснали на малки групи, които станали лесна плячка за башибозука. Повечето от четниците били избити или попаднали в ръцете на властта. Само десетина от тях успели да се доберат до Сърбия и Румъния. Версиите около смъртта на Хр. Ботев са множество – но най-разпространената е, че

загива от случаен турски куршум.

С разгрома на Ботевата чета Априлското въстание фактически завършва.

Хр. Ботев е може би една от малкото светли личности, чийто чествания, започват още с Освобождението на България.

Първото честване е устроено от местните козлодуйски жители още през месец май 1878 год. Тогавашните чествания са наричани "оброци". На първия оброк са принесени 200 агнета курбан, по едно за всеки загинал четник. Името на местността останало Оброк.

Пловдив и Враца организират първите тържества в страната през 1884 год.

Известно е, че Хр. Ботев пада пронизан от вражески куршум на 1-ви юни 1876 год., но революционните дейци начело със З. Стоянов, вече в следосвобожденска България нанасят коректив в датата на честванията – тогава е прието да се празнува на 2 юни.

И до наши дни пиковия ден на Ботевите празненства остава този ден.

През 1888 год. на Козлодуйския бряг идват и двамата революционни дейци – З. Стоянов и П. Хитов. Те са и първите българи изминали пътя на Ботевата чета от Козлодуйския бряг до Околчица.

С всяка изминала година Ботевите тържества имат все по-голям размах, а през 30–те години, особено голяма величественост придава участието на Оряховският полк с устройваните от него паради под командването на майор Дипчев.

Първия опълченски кръст от акациево дърво висок 3.5–4 м. е положен още на 30.5.1878 год. от Младен Павлов – Козлодуйското даскалче и местното население.

През 1882 год. пак по инициатива на местните жители запазеният и до днес Оброчен каменен кръст. Той се намира на Козлодуйския бряг в непосредствена близост до големият паметник, за който ще стане дума по нататък. На него и досега се четат благодарствените думи на Козлодуйци. След изгниването на първия дървен опълченски кръст е поставен нов такъв.

С цел изграждането на достоен паметник и събирането на средства за него се основава дружество Хр. Ботев – Козлодуйски бряг. То организира шумна кампания през 1905 год. И полага основния камък за изработка на паметника – целта е да бъдат увлечени в святото дело и държавните фактори. Държавата не отпуска пари. Козлодуйци с дарения на пари, строителни материали и труд издигат до 1934 година читалищния дом.

През 1932 година по инициатива на културтрегера на Козлодуй – Никола Палашев и с решителната намеса на видния местен общественик Стан Ангелов на Крушов баир /местността намираща се в непосредствена близост до пристанището построено на мястото на слизане на Ботевата чета/ бива създаден живият паметник – инициалите на Христо Ботев, очертани с акациеви дръвчета.

През 1947 год., бюстът на Хр. Ботев, подарен през 1936 год. от юнкерите от царското военно училище, бива положен на пиедестал в центъра на Козлодуй.

Всяка година на 2 юни в центъра на града пред паметника се стичат множество хора, които да отдадат своята почит пред една от най ярките личности в нашата история
Следващо

Христо Ботев е роден на 25 декември 1847 г. (нов стил - 6 януари 1848 г.) в гр. Калофер в семейството на даскал Ботьо Петков и Иванка Ботева. Първоначално (1854-1858) учи в Карлово, където е учител Ботьо Петков, по-късно се завръща в Калофер, продължава обучението си под ръководството на своя баща и през 1863 г. завършва

калоферското училище. Октомври същата година заминава за Русия и се записва частен ученик във Втора Одеска гимназия, от която е изключен през 1865 г. Известно време е учител в бесарабското село Задунаевка.

През 1867 г. се завръща в Калофер, започва да проповядва бунт срещу чорбаджии и турци, след което окончателно напуска Калофер. По това време във вестник "Гайда", редактиран от П. Р. Славейков, е публикувано първото стихотворение на Хр. Ботев - "Майце си".

От октомври 1867 г. живее в Румъния. Работи в Браила като словослагател при Дим. Паничков, където се печата в. "Дунавска зора". През следващите години се мести от град на град, известно време живее заедно с Левски. През 1872 г. е арестуван за конспиративна революционна дейност и изпратен във Фокшанския затвор, но освободен вследствие застъпничеството на Левски и Каравелов. Започва работа като печатар при Каравелов, а по късно като сътрудник и съредактор на революционния орган. Започва активната му дейност като журналист и под негова редакция започва да излиза новия орган на революционната партия - в. "Знаме". През 1875 г. съвместно със Стефан Стамболов издава стихосбирката "Песни и стихотворения".

Май 1876 г. - вследствие новината за Априлското въстание, Ботев започва дейност за организиране на чета, става нейн войвода. От Гюргево се качва с част от четата на кораба "Радецки" и на 17 май заставят капитана да спре на българския бряг (за повече информация виж Кораб "Радецки").

На 20 май 1876 г. е последният тежък бой - привечер след сражението куршум пронизва Ботев.

“Наистина ли си на двадесет и осем,

наистина ли млад и омагьосан,
от своята любов необяснима,
гладуваш във оная люта зима
и пиеш вино и захвърляш чаши
по хилядите патриоти наши,
които могат само да говорят
и не могат само да се борят...

А ти си млад, на двадесет и осем,
но в теб въпроси страшни се кръстосват
във теб изгаря и във теб се ражда
космична мъка и космична жажда,
а ти-останал там отвъд, далече
мълчиш и пишеш сам: "Настана вечер..."
Недялко Йорданов "На Ботев"

В живота на хора като Христо Ботев има само една дата- денят на тяхното раждане,

мигът, в който са се появили на света, за да дадат на хората нещо от себе си, нещо по-ново и по-светло. Мигът на смъртта им не е край на тяхното съществуване- той е начало на тяхното безсмъртие. Безсмъртен остана Ботев в сърцата на поколенията, защото сля живота и поезията си с борбата за национално освобождение и пожертва младия си живот пред олтара на Отечеството. Остана жив, за да бъде съдник на делата ни и пример за подражание.

Две основни чувства долавяме винаги, четейки Ботевите произведения. Две основни чувства обхващат неговото пламтящо творчество, а те са именно любовта към народа и омразата към поробителя- национален, социален, духовен. Няма негова творба, в която да не намира идеята за свободата, която да не е пронизана от идеята за правото на всеки човек да бъде свободен. Христо Ботев е един от най- ярките изразители на стремежите и желанията на широките народни маси, на тахните устреми. Най- близък до лирическия Аз е образът на бореца за свобода. Това не е типичен герой. Това е герой надрастващ традицията, притежавайки общочовешки черти. Тази личност, в която се е въплътило философското мислене на Христо Ботев, е свързана с творческия му гений. Лирическият Аз осъзнава човешкото положение, проумява човешкото развитие и ролята на борбата в него. Той не може да се примири със световната неправда, не приема ограничените идеи, заложи в религиозните проповеди. Ненавижда продажната интелигенция, мислеща само за собствените си облаги. Той се среща не само със злостта и жестокостта на османските поробители, но и с бездействието на самите български чорбаджии, духовенство и интелигенция. Среща се със съпротивата на собствените си братя, които не споменават думите “свобода или смърт”, “хляб или свинец” или, ако ги споменават, то думите им не са подкрепени с дела. Ненавижда тези псевдопатриоти. Нпример героят е въплътен в такива образа като образа на майката, сливащ се с образа на родината, на либето, на братята, на бащата. Лирическият Аз показва истинска готовност за саможертва. Той неоспоримо вярва в победата на доброто. Налице е чистият патриотизъм и любовта към хората, към родината. Осъзнавайки обществения дълг, патриотът изцяло пренебрегва личното си щастие в името на този дълг. Това съзряване на лирическия герой започва още в първите творби на Христо Ботев. Тази неудовлетвореност от действителността се вижда още в “Майце си”, в “Към брата си”, в “Делба”. Още тук се долавя идеята за саможертвата в името на свободата. Пред лирическия герой съществува само една дилема, а именно дилемата “свобода или смърт” . Героят е в развитие: хаидути, бунтовник, революционер.

Христо Ботев създава поезия, която свидетелства за рязкото и категоричното прощаване с младостта. Участи на народа, участи на родината, са най-важното и съдбоносно нещо за лирическия герой. В тяхно име той къса естествените си връзки с дома и семейството. Мъчителната, настоятелната саможертва се подсказва още в текста на “Майцесе”. Вижда се болката, зародила се още в неговата младост, личат следите от безвъзвратно отишлото си минало. Защото младостта му е наистина рано “прекъсвана”, тя е “от слана попарена”. Всъщност героят отбелязва, че не помни и детство. Младата личност разкрива своите мисли, своите мечти. Той споделя страданията си, трудността, която съпътства благородните му стремежи. Целият този протест се проявява успоредно с безграничната любов, с незаменимото доверие към майката, която остава единствената му опора:

“Една сал клета, една остана,
в прегръдки твои мили да падна,

та туй сърце младо, таз душа страдна
да се оплачат тебе горкана...”

Самият вопъл към майката прозвучава като протест. Простил се с уюта на дома, той е изправен срещу един свят, бездушен и студен, сред който се чувства безкрайно самотен:

“...та скитник ходя злочестен ази
и срещам това, що душа мрази.”

В емоционалния свят на лирическия Аз доминират несигурността и тревогата, носи дълбоко чувство на обреченост. Останал сам, той осъзнава, че всичко зависи от собствените му усилия. Пред нас се разкрива тази отчужденост от най-святото, представено чрез образа на майката. Съзира се изолираност от света, чувство за дълбоко синовно прегрешение. Майката е тази довереница, съмишленица в борбата за народното дело. Именно тя е тази, която ще предаде завета на бунтовника на неговите братя. Борецът жадува за тази приемственост. Героят силно иска в сърцата на братята му да пламне същият огън, който го изгаря отвътре- омразата към поробителя. Той призовава братята си на оръжие. Именно този зов откриваме и в стихотворението на Добри Чинтулов “Вятър ечи, Балкан стене”.

Лирическият герой стига до отчуждение от самия себе си и до усещане за смъртта, като единствен завършек на неговото съществуване. Причините за неговото мъчително огорчение и гняв прозвучават в стихотворението “Към брата си”. Те са: живеенето сред “глупаци неразбрани”. Но въпреки всичките му усилия, твърде често гласът му, призивът му, остава далечен, без ответ. Но отзив няма “на глас искрен, благороден”. Самото страдание, самотата са свързани с липсата на съпричастие към идеята за борба и свобода. Именно братът е най- близкият, той е онзи, който разбира и подкрепя и заедно с майката е най- надеждната опора. Но братът често не успява да надмогне “глупците”, не успява да осмисли посланието на сърцето “дето страда” “в отзив на плач из народа”. Така и той се нарежда сред онези “глупци неразбрани”. Този призив към националноосвободителна борба срещаме и при Добри Чинтулов: “Пламни, пламни ти в нас любов народна...”. И тук народният борец страда от участието на своич народ и е непримирим към чуждо- националното подтисничество и към това, че неговото “племе” “в тежки мъки тегли, стене, черно отхвърлено навън”.

В “Делба” се вижда също опората на брата- той е този, който съпътства бореца в справедливото му дело. Продължава темата за споделения избор, за общите мъки и трудности:

“Ще делим ний хорски укори,
ще търпим и присмех глупешки,
ще търпим, но няма да охнем,
под никакви мъки човешки...”

Борецът за национална, социална и общочовешка правда обича близките си, но същевременно с това изисква от тях разбиране, духовна и идейна съпричастност. Лирическият Аз призовава любимата да приеме неговия избор, да разбере смисъла му: “Запей и ти песен такава...”. Любовта се оказва възможна само в контекста на споделения пъд. Посочва се нов идеал на човечеството, който вдъхновява за борба, който вдъхва любов към свободата. Този идеал е лична съдба и на самия поет- разкриват се благородството и патриотизмът му:

“Подкрепи и мен ръката,

та кога възстане робът,
в редовете на борбата
да си найда и аз гробът.”

(“Моята молитва”)

Темата за нерзбирането на бореца е водеща в “На прощаване”. Своята участ на изгнанник той приема с мъжествено страдание, понася самотата сред чуждите, защото е направил своя житейски избор, поемайки по “стршния”, но “славен” път на борбата. Непокорният син с мотба- заклинание се стреми да вдъхне кураж:

“...нито пък слушай хората,
дето ще кажат за мене:
не храни- майка излезе...”

Героят е подтикнат от порив към саможертва и не желае смирена и безславна смърт, а смърт геройчна и значима. Любовта му към Отечеството е силна. Пътят е твърде болезнен, допускайки трагедията на смъртта, но е устремен и непоколебим.

Лирическият Аз осъзнава, че картината на родината, събрала в себе си всичко мило и свидно- бащиното огнище, майката, либето, братята, бащата, никога не би била пълна без свободата. Както в “На прощаване” и в “До моето първо либе”, борбата е осъзната, а смъртта в името на свободата на родината- желана. Оставането в дома е равносилно на примирение, рабство и смърт. Но борецът за свобода за сетен път не търпи примирението на народа с жестоката участ, не търпи унищожителната му воля за борба:

“Мълчи народа!

Глухо и страшно гърмят окови,
Не чуй се от тях глас за свобода...”

(“Елегия”)

Като символи на робството, насилието, оковите, “синджир”, “хомот”, са характерни и за елегиите на Добри Чинтулов. При него сабята и оръжието са насочени към жива плът. Това е векове трупаната омраза към поробителя:

“Тъпчете турски племена,
пълнете с техните тела
пространните равнини,
дълбоките долини! “

Святата идея за борба и свобода се свежда дори до един кръчмарски възторг. В пиянството се отдалечава реалността такава, каквато е- това е желаното състояние на забрава, изолиране от другите, дори от самия себе си. Превръщането на трудното дело в лесно, освобождаването от тежестта на нравствените терзания се реализират , чрез виното. Болката, разочарованието, срамът, угризението, водят лирическият Аз до отричане на всичко и всички, до отказ от самия себе си:

“тежко, тежко!Вино дайте!
туй що, глупци, вий не знайте
позор ли е, или слава.”

(“В механата”)

Борецът за свобода се явява обединител на идеите на епохата, на настоящето.

Единственото спасение е борбата. Христо Ботев обобщава своите наблюдения, своя революционен опит. Това е борба започнала от древни времена- за хляб, за социална правда. Гневно и непримиримо е страданието, породено от омразата към

съществуващия социален и нравствен порядък, че “Свестните у нас считат за лична Борба”). Лирическият Аз не приема продължителното народно страдание за “Божа воля”. Като самотен бунтар, той бичува пасивното поведение, робското премирение, подчинението на властта и проповедите на християнската църква.

Борецът за свобода вижда смисъла на своето съществуване в стремежа за саможертва. Борбата за него е нещо свято, нещо наистина велико. Той я възприема като единствения път за свободата. Въпреки че осъзнава, че този път го води единствено към смъртта, ботевият герой, съвсем съзнателно, е устремен към нея. Той е подтикнат от подвига към саможертва. Очакваната от него смърт героична, значима, тя е търсената, желаната смърт, от която не бяга, а не е смирена и безславна. Патриотът е съпричастен към тежката участ на народа- тя е неприемлива за него, несгодата е нетърпима от негова страна. Истински, живи, силнимолитви са отправени към Бога, зада може, чрез недостижимата, нечовешката сила, да се вдъхне сила на народа. Хората трябва да се поведат към просветление, но липсва им смелост, липсва им човекът, който да им вдъхне сили и да породи жаждата им за освобождение:

“Вдъхни всекиму, о, боже,
любов жива за свобода-
да се бори кои как може
с душманите на народа.”
 (“Моята молитва”)

Борбата е напълно осъзната, а смъртта, която е в името на свободата е наистина желана. Героят никога не моли за пощада, при него липсва надеждата, че няма да умре в чужда земя, а в родната. За него е важно да не умре забравен, а да има кой да си спомни за него след смъртта му. Въпреки че може да секне последният му дъх далече от всичко “мило” и “родно”, то важното в случая е причината за този му край, важна е причината за геройската му гибел. На първо място и преди всичко, винаги стои чувството за дълг и разум- дори при официалната религия. Предстоящото винаги е една неизвестност, към която се посочва с ясното съзнание, че жертва живота си в името на най-святото- България и българския народ. Тоталната гибелност идва от търпеливото понасяне на робството, което е отчайващо, дори вбесяващо.

За съжаление повечето бунтовни песни, заканите в контекста им, носят само и единствено илюзии за временна промяна към по- добро положение. Но в действителност почти винаги липсва отговорното и съзнателното решение за борбата, водеща към свобода. Подобно “нагаждане” към средата, приспособяване към нея, има само една цел, а именно личното оцеляване, спасението, личното облагодетелстване- това представлява една обикновена игра на бунтовничество. Всичкото подобно държание предизвиква дълбоко отвращение у поета и се осмисля като част от робската психика и действителност. Присъща е липсата на воля , липсата на характер, липсата на “глас за свобода”:

“На- днес богати и сиромаси,
пиени там- те песни пеят
и хвалят с попът бога и царя...
и вървят с псета подир овчарят.”
 (“Гергьовден”)

В Ботевата поезия няма външен оптимизъм. Втази дълбоко трагична обстановка са постоянни миговете на отчаяние, но лирическият герой винаги ясно вижда и осъзнава

трудностите. Той възприема сложната обстановка, разбира мъките на поробеня народ. Но въпреки разбирането, той не се примирява с тази мъчителна действителност, защото от него непрестанно блика мъжественост, във всеки един момент говори неговата неподвластна вътрешна сила. Ясно се осъзнава тази необходимост от свободата. От това съзнание за победата на народа блика оптимизмът. Защото, според лирическият герой, за да се осъществи знаменитият и толкова жадуван акт на освобождението, трябва първоначално свободата да се зароди в самата човешка душа. Мисълта за нея трябва да блика от трудностите в борбата, към нея трябва да насочва гнева и възмущението от заобикалящата действителност.

В цялото творчество на Христо Ботев доминиращ е гласът на сина, докато при Добри Чинтулов, доминиращият глас е майчиният глас. Пример: "Стара майка се прощава със сина си." Налице е раздялата с родното в името на себеосъществяването на сина. Много често народът не разбира високия смисъл на борбата за свобода.

Лирическият герой е заобиколен от лъжеучители, заобиколен е от лъжепророци, приемайки и спасението на душата, чрез търпимост. Той е сред чужди- никой не го разбира, отделя се от тях, от общоприетите им норми. Борецът иска да преобрази тази реалност, иска да изтръгне търпимостта от съзнанието на хората, стреми се да превърне роба в борец, който да изрича думите "хляб или свинец", да вдига "кървава напитка", да издига "глас за свобода."

За лирическият Аз без свободата на родината, никога не би имало собствена, лична свобода. Дори смъртта, гибелта не може да бъде пречка в борбата за свобода на поробеното отечество. Към свободата трябва да се стреми всеки- тя е най- висшата цел и най- голямата ценност за всеки човек. Именно за това бунтовникът не проумява как хората около него- поне повечето от тях, не осъзнават значението на това да се борят за този идеал. Примирението с робството за него е най- позорната участ. Тази борба не е просто внезапна и сляпа жертвоготовност на един безумец, а е добре обмислена и напълно осъзната саможертва на един патриот, който се бори за Отечеството си с цената на всичко. Той е от онези герои- великани, борци- патриоти, родили се в безкрайно дългата черна робска нощ, чиято буйна, непокорна кръв, е попила земята.

Да се следва неотклонно пътят към свободата е закланието- завет, което бунтовникът оставя на идните поколения. Независимо от терзанията си лирическият герой страстно защитава своя избор. Сърцето му е мъжко, юнашко. Образът му е необикновено красив и силен. Гласът му звучи като присъда за робското примирение, покорство и търпение. Страшен е за турците, а в същото време е крило за сиромасите. Такъв е лирическият Аз, възпят от Христо Ботев с такава поетична сила в безсмъртните стихове. Чрез личната драма на своя герой е разкрил драмата на цял един народ, който пренася в жертва своите най- достойни синове. Той е решен да прояви юнашката си чест с оръжие в ръка, макар да знае добре какво го очаква. Готов е да се втурне в кървавия огнен вихър:

"Там аз за мило, за драго,
за теб, за баща, за братя-
за него ще се заловя,
пък...каквото сабя покаже
и честта, майко юнашка."

Борецът за свобода жадува за бурята на борбата. Както на всеки друг човек, така и на него не са му никак чужди земните човешки радости, но те не могат да притъпят

неговата воля за подвига. Следните стихове са изключително показателни:

“Сърце ми вечетрепти- ще хвъркне,
ще хвъркне, изгору- свести се...”

Те са връхната точка на драмата, изживяна от лирическият герой- борбата между силната обич към обичаната жена и неудържимия порив за подвиг. Борбата се вижда във великолепна картина. Образът на революцията е романтичен, това е жадувано романтично видение, бликащо от лирическият Аз с огромна вътрешна мощ и динамика. Героят страда, но е категоричен, безкомпромисен: “Запей или млъкни- махни се!”. Гордо е отрицанието на любовта в името на свободата, на саможертвата, в името на Родината. Носталгията по родния дом, опасностите не са в състояние да отклонят пламенния патриот от заветната цел. Излял своята признателност и жалба, лирическият герой подхваща идеята за промяна в съдбата си. Според поета личното щастие не е възможно без народното. Прост и вълнуващ е изразът на дълбоката причина за бунта, за копнежа по борбата. Героят има сърце “мъжко”, “юнашко”, което не може да търпи насилието над “бащиния си дом”. Дори прекрасните спомени от радния край не отклоняват мисълта на поета, която лети към борбата и само в нея бунтовникът може да утоли своите пориви за вечна младост, за всенародно признание. Труден и страшен е пътят му, но увлечен от своята мечта за по- светло бъдеще и по- добър живот, той го извървява, защото “пътят е страшен, но славен”. В този труден и страшен път на борбата, “бащина стряха” на героя остава Балканът- закрилник.

В миговете на върховно страдание, когато лирическият Аз е най- близко до пълното отчаяние, той не се предава. Именно в тези мигове се чувства истинската сила на личността и се вижда, че това не е нищо и никакво страдание, а неговото страдание е мъжествено. Поетът- революционер е изпълнен със сили и увереност, идващи от ясното му съзнание за освободителното дело, което следва свой собствен път и следвайки го, само намира своите призвани ръководители и борци. Мъчителното чувство, за самотност се топи- той е изпълнен с ясното съзнание за своята историческа мисия:

“Добро ли сме, зло ли правила,
потомството нази ще съди.”

Лирическият Аз открива огромната мощ, заплахата, в образа на самия народ, в неговото мълчание, олицетворяващо както вековното народно страдание, така и несломимата народна сила и издръжливост. Борецът е “разяждан” от самотата, от страданието, предизвикано от неосъществяваните пориви и мечти, от ранената младост. Като всичко това върви успоредно и същевременно се преплита с болката за нестихващите народни теглила. Колкото по- голяма е била пропастта между новите идеи и закостенелите възгледи на обществото, толкова по- дълбока е ставала и неговата самота. Смисълът на живота, борбата за национално освобождение, се свързва с любовта към Отечеството, с борбата за социални правдини. Този устрем, самата борческа идея, се подсилват от робската участ. Смелостта, достойнството, душевното благородство го тласкат напред в борбата. Решимостта за саможертва го водят към свободата в името на висшия идеал. Духовната сила, борческата неукротимост и увереността в смисъла на жертвата, отвеждат лирическият герой към смъртта, но и към обезсмъртяването на подвига му. Ботевият герой завоюва смъртта и безсмъртието си. Образът му става общочовешки символ на борбата и на подвига- най- важно е освобождението на българския народ. В така жадуваната революция борецът вижда единствен изход за

преодоляване на деспотизма, но чрез нея открива и пътя, вратата към бъдещето.

Той умело долавя пулса на своето време, шурмът му е бърз и решителен. Протестът му е срещу всичко, спиращо човешкия напредък. Ясно се противопоставя на пречките за борбата на народа за свобода, отрича всичко, защитаващо тиранията. Издигането на физическото оцеляване във върховен идеал поржда презрението на бунтовника. За него равнодушието пред лицето на народното страдание, пасивността и лъжепатриотизмът, алчността и егоизмът във времето на робството са равносилни на предателство. Затова той не вижда прошка- то може само да бъде заклемено.

Истинският патриотизъм е в борбата срещу поробителя, в борбата срещу тиранията. Лирическият Аз не е борец само на думи, не се отдава за свободата на Отечеството си само привидно, а решително изпълнява великата нравствена повеля- във всеки един момент се доказва. Личният му саможертвен път е осмислен- само така ще се постигне единението между смъртта и продължаващия живот. В “Патриот” това лицемерие и фалш е разобличено. Всичко е привидно и фалшиво. Той насочва гнева си срещу тези патриоти, към религията, духовенството, примирението на неосъзнатата народно маса.

И Ботев и Чинтулов са поети на патриотичната и революционната целеустременост. И двамата са поети- граждани. Техният свят е в рамките на високите обществени идеали- извън тези граници за тях не съществува поетически свят. И при Чинтулов героят е в самите народни маси и е една частица от бунтовния устрем на народа. Чинтулов носи войнското опиянение. И при него сабята и оръжието са насочени срещу “жива плът” – това е векове трупаната омраза към поробителя. Поетът предсеща надигането на революционната буря. И тук е характерно срашното възмездие за отречките се от всенародния свободолюбив порив.

“Свободата в поезията на Чинтулов е “волност”, “огън”, “пламък”, “светлина...” (Клео Протохристова).

Чувствата му са изтрадани и овладени, сдържани в “Борба”. В стиховете му напират за сетен път, те са обагнени от гневът и омразата. Трагедията бунтовника се слива с трагедията на всички социално онеправдани и подтиснати, сливат се с националната, с общочовешката драма. Вярата в бъдните дни не угасва, а тя продължава да пламти с нови сили. Тежката участ навсякъде да среща “това, що душа мрази”, той чувства като проклетие. Съдбата му тегне над него като тежко майчино проклетие. Стрданията на близките му още повече засилват трагизма на тежката му съдба. Зад цялата тази сдържаност, уравновесеност, зад равните и спокойни тонове, се таи дълбоката вътрешна тревога. Дълбока е вътрешната му развълнуваност, предизвикана от чувствата му на мъка, неудовлетвореност и разбити очаквания и надежди. Мечтите са мрачни, мислите са бурни, а чувствата- предизвикани от тържествуващо зло, в което мечтите остават несбъднати. Сърцето му безумно играе и се вълнува в отзив на плача на народа. Но никакви човешки мъки- вечен спътник в живота, укори и присмех, няма да сломят бореца. Защото големият идеал идва от самата вяра в това светло дело за постигане на свободата. Пламенно и безпощадно се изобличават, във всеки един момент, народните тирани и мъчителите, които люлеят народа в робска люлка. Като лирическият герой ясно осъзнава, че преодоляването им няма да се получи, чрез пасивно очакване, а ще се постигне само и единствено, когато честните народни синове я извоюват с оръжие в ръка. Точно в това, точно в тези решителни действия, патриотът вижда истинския смисъл и революционната мобилизираща сила. Големите мисли и извисените му чувства, ярката му личност внушават именно идеята за тази

мобилизираност. Чувствата му за необходимата революционна, въоръжена борба срещу стария свят- за неговото окончателно сриване, все повече се засилват. Жадувано е пробуждането на човечеството. Мрачната съдържаност се разразява в унищожителен протест: "Лъжа и робство на тая пуста земя царува!". В цялата гама от чувства на лирическият герой се редуват мрачно и борческо настроение, със силно драматично напрежение. Идеята израства в емоционалното възмущение- скръб и тъга, безнадежност, изобличение и възмущение, мощен протест и борческа устременост, дълбока вяра в решителния край на борбата.

Възхищението от хайдушката борба, от народния герой, е живо предадено от Христо Ботев в "Пристанала". В тази поема се виждат усилията, насочени не само срещу политическото робство, но и срещу националното подтисничество. Като бунтовникът за сетен път, въпреки отношението на майка си към желанието му да стане хайдутин, избира жестокия път на борбата, чийто край е изцяло неизвестен.

Оптимизмът извира от дълбокото съзнание за победата като историческа необходимост. Той се подхранва от любовта си, от съчувствието си към роба, към страданията и надеждите на народа. Набира сили от жертвоготовността на революцията, от величието на юнашката смърт, от героизма. Възвишена възхвала на революционния подвиг на бореца за свобода диша и в баладата "Хаджи Димитър". Незабравим остава образът на падналия юнак там горе, на Балкана: "Очи тъмнеят, глава се люшка, уста проклина цяла вселена". Всичко е подчинено на стремежа да се възвеличи и обезсмърти човекът- борец за свобода. С голяма сила е нарисован образът му и е представен трагизмът и силата на неговия подвиг. Дори в мига, в който е "потънал в кърви", той не мисли за своето положение, а единствено за другарите си по оръжие. "Жив е той, жив е" и жив ще си остане завинаги, въпреки че издъхва пред очите ни. Кръвта му вечно ще тече, без да изтече докрай. Идеята за безстрашието на падналия в боя за свобода е внушена с голяма поетическа сила. Хаджи Димитър е юнак "в сила мъжка", а Левски виси на въжето "със страшна сила". Бесилото се превръща в център на родното отечество, а смъртта на него като че заявява силата на робската предопределеност и съдба. Героичното битие и смърт са възвишени- те са горе, във високото пространство, където се намира човешкото битие. Но дори там горе, героят нито за миг не се откъсва от земята. Дори във върховния миг, когато патриотът умира, погледът му се спуска от върха на планината надолу към полето, където народът страда. Този национално- митопоетически текст е отложен в съзнанието за оцеляването и духовното възмогане. Балканът е място, в чийто гънки е представено пребиваването през времето на робството. Там горе, на върха, на Балкана, се проявява новият закон, космическият закон:

"Тоз, който падне в бой за свобода,
той не умира..."

Гибелта на героя е представена сред тези величествени и твърди, сякаш изваяни от античен скулптор, фигури. Сякаш това не е вътрешно преживяване на Аз-ът, а е "публично зрелище, гледано от цялата вселена". Юнакът едновременно притежава и не притежава чертите на обикновен човек.

Патриотът е издигнат над природата, над всичко. Всичко е подчинено на него и му оказва онази помощ, същата обич и грижи, които би получил и от най- близките си, ако умираше у дома си, сред тях. Той не умира духовно. Това е преход от телесната смърт, към духовното безсмъртие, това са мъчителни извивки между умирането и

безсмъртието- подвигът и гибелта на Хаджидимитровата чета и трогателната народна вяра, че войводата е оцелял в битките. Духът му излиза изстрадал, обжарен, но същевременно с това е и победно възмогат от двубоя.

С ренесансова решителност Ботев се бори срещу средновековната директива “Бой се от Бога, почитай царя”. Въстава срещу неадекватността между проповядвания от църквата морал и житейската практика на духовенството, срещу пропастта между евангелския образец и обществената действителност. Неговият протест е насочен срещу самия християнски, евангелски образец на поведение, погрешно тълкувано като примиренческо търпение и безропотно понасяне на злото. Борецът за свобода иска да освободи народа си, но не само от покровителството на църковната йерархия, но и от самите християнски догми. Според него именно тези догми превиват “гръбнака” на народа и му пречат да въстане. Усилията на лирическият Аз са насочени срещу преобразуване начина на мислене у българския народ.

“Sopere aude!” – “имай мъжеството да се ползваш от собствения си разум” е девизът не само на Кант и на Просвещението, но и на Ботев.

За Христо Ботев човекът става не само най- важната, но и единствената стойност във всемира. Така той отрича всичко, което е с извън човешка стойност- било то и от божествен или сатанински произход.

У Христо Ботев, романтично възвръщане към първичното няма и не може да има, защото и той, и народът му са поели пътя, който трябва да ги изведе от първичното към рационалното. Борецът за свобода има новаторската смелост да изповядва собствените си преживявания, да разкрива своите копнежи, да говори за своята любов и омраза. Той не гледа и не се стреми към вътрешния мир, а е отправен навън- към положението на народа, към политико- обществения живот на страната му. Самият му вътрешен мир, преди всичко, е отглас на външните събития и случки. Отсъства и вярата в доброто у човека- той вижда, открива предимно злото. Показва, че в човешкия свят глупостта, подлостта и фалшът са получили етикета на святост, докато истината, прямотта и смелостта- етикета на лудост. Скептицизмът и “здравият” разум постоянно са в противоречие с романтичната емоционалност.

Характерът на свободата е жертвен, връзката и със смъртта е неотменима. Лирическият Аз вижда идеалния образ на свободата като едно безспорно отрицание на настоящето. Тя не е само в победата, но и в самата борба. Бунтовникът възприема свободата като цел, като стимул за борбата, а не като резултат. Той много добре осъзнава истинската стойност на този идеал. Избира жертвеното себеотрицание- всеки има право на избор, всеки може да избере какъв път да поеме и как да живее живота си. Избира да отдаде мислите си, сърцето си, живота си на Родината. Цялото му същество е обсебено от мисълта за неволите на Отечеството и от желанието да направи всичко възможно ситуацията да се промени. Вярно е, ще срещне смъртта, но смъртта за освобождението на Родината. И той предпочита нея пред живота с най- близките си хора, но в поробеното Отечество, защото:

“Тоз, който падне в бой за свобода,

той не умира: него жалеят

земя и небо, звяр и природа,

и певци песни за него пеят...”

(“Хджи Димитър”)

Патриотизмът надделява. Закърмен с героичен дух, той не може да търпи робството,

тежи му отлъчието от родното. Подтиска го самото съществуване, което му се вижда безцелно, тъй като е между чужди и е в чуждо негостоприемно пространство. Осъществяването на личния порив означава да изпълни с достойнство синовния си и патриотичен дълг. Очакваното "утре" завладява изцяло ума и чувствата му. Във въображението на бунтовника се разгръща картината на вероятната юнашка гибел. Но пътят към свободата- смърт е неизменна част от големия и вечен път на поколенията към свободата. Самата борба се възприема като голям празник, на който куршумите "пеят". Юнакът се намира между две пространства- той е разкъсан между героичното и човешкото робство. Дори смъртта е безсилна над него и над мислите му- те летят по пътя на борците. Герой и природа се сливат в една величествена красота. Дори небето и земята се прекланят пред подвига му и вещаят общочовешка слава. Величието на бореца е подчертано, чрез всенародната скръб и мъка по загубата му.

Пламенният поет- революционер Христо Ботев оставя след себе си незаличима диря в народното съзнание. Той е титан, който не само успява да възпее в огнени стихове борбата на нашия народ за свобода, не само е изваял по неповторим начин пленителния образ на бореца за свобода, но е показал и на дело каква трябва да е саможертвата на българина в името на свободата. Христо Ботев успява да въплъти в лириката си върховната борческа същност на човека. Тя ни завладява с прекрасната идея, че човекът може да се извиси само тогава, когато с беззаветната си преданост служи на един велик обществен идеал. Той загива геройски, за да остане вечно жив в сърцето на народа.